

Motion till riksdagen 2025/26:4071

av **Lotta Johnsson Fornarve m.fl. (V)**

med anledning av Skr. 2025/26:226 Riksrevisionens rapport om Sidas arbete med det humanitära biståndet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inte ska ställa migrationspolitiska villkor i samband med utvecklings- och biståndspolitiken och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör slå fast att Sverige, såväl som enskilt land som medlem i EU, aldrig ska medverka till att bistånd används för att stoppa människor på flykt och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör öka stödet till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) i det humanitära biståndet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som medlem i EU och FN bör verka för att stärka barnrättsperspektivet inom det humanitära biståndet och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Riksrevisionen har granskat effektiviteten i Sidas arbete med det humanitära biståndet. Det humanitära biståndet handlar om akuta insatser i samband med krig och katastrofer, t.ex. för att ge skydd och stöd, mat, vatten, vård och andra nödvändigheter. Det handlar ytterst om ett arbete för att rädda liv och möjliggöra en värdig framtid för de människor det berör. Regeringen konstaterar i skrivelsen att granskningen visar att Sida fokuserar på att det humanitära biståndet ska gå till de kriser där behoven är som störst, en central princip inom det humanitära biståndet.

Samtidigt har regeringen valt att koncentrera Sveriges internationella bistånd till EU:s närområde och Europa, framför allt Ukraina, men även t.ex. Moldavien och Armenien. Det innebär en flytt av bistånd från några av världens minst utvecklade länder. Regeringen har bl.a. avslutat biståndet till Jemen, Liberia, Mali och Kambodja. Biståndet till länder som Afghanistan, Somalia och Sudan har skurits ned. Det får katastrofala konsekvenser för några av världens mest utsatta människor.

Situationen i Ukraina är akut. Rysslands folkrättsvidriga anfallskrig har orsakat en omfattande förödelse och splittrat familjer, och tiotusentals civila har dödats eller skadats. Att Ukraina behöver internationellt stöd är självklart. Sverige har alla möjligheter att spela en viktig roll både när det gäller humanitärt stöd och för återuppbyggnaden. Samtidigt pågår en rad andra kriser, krig och konflikter runt om i världen. När regeringen drar undan mattan för viktiga biståndsprojekt i andra länder är det kvinnor, barn och utsatta grupper som drabbas hårdast. Det är symptomatiskt för regeringens bristande intresse för en fungerande biståndspolitik. Man har inte ens utrett vad överflyttningen av fokus och medel får för konsekvenser. Vänsterpartiet menar att stödet till Ukraina måste ske i form av additionella medel, dvs. utöver den befintliga biståndsbudgeten. I vår riksdagsmotion *En svensk utvecklings- och biståndspolitik för rättvisa, jämställdhet och hållbar utveckling* (mot. 2025/26:2818) ställer vi krav på att regeringen ska återkomma med en strategi för detta. Läs också mer i vår motion med anledning av skr. 2025/26:97 *Fördjupad resultatredovisning av internationellt bistånd – Ukraina* (mot. 2025/26:3967).

Riksrevisionen ger med anledning av granskningen ett antal rekommendationer till Sida. Vänsterpartiet välkomnar åtgärder som leder till ökad tydlighet och transparens i biståndet. Vi menar dock att de största hindren för effektivitet i det humanitära biståndet handlar om beslut tagna av regeringen tillsammans med Sverigedemokraterna.

Regeringens reformagenda formar tillsammans med signalpolitik en försämrad biståndspolitik.

USA har tidigare varit det land i världen som gett mest i bistånd, räknat i pengar. År 2024 stod man för 42 procent av allt humanitärt stöd i världen. Något av det första Donald Trump gjorde som nyttillträdd president i Vita huset under sin andra mandatperiod var att slakta biståndsmyndigheten USAID:s verksamhet. Det amerikanska biståndet till utvecklingsländer har mött drakoniska nedskärningar. Enligt en studie i tidskriften *The Lancet* riskerar över 14 miljoner människor att dö i onödan fram till 2030 som en konsekvens av att USA stoppar sitt utlandsbistånd.¹ Av dem är ungefär en tredjedel barn.

När USA överger världens fattiga behöver EU och EU:s medlemsländer ta ett större ansvar. Tyvärr märks en mer restriktiv biståndsbudget även inom EU. Det förändrade geopolitiska läget och militär upprustning samt högerpopulistiska och nationalistiska strömningar i kombination med inrikespolitiska ambitioner är de främsta anledningarna till att länder nu genomför drastiska nedskärningar inom biståndet. Sverige är inget undantag. Det är inte vad världen behöver.

För vidare läsning om Vänsterpartiets utvecklings- och biståndspolitik se vår motion *En svensk utvecklings- och biståndspolitik för rättvisa, jämställdhet och hållbar utveckling* (mot. 2025/26:2818).

Grundläggande principer

Regeringen och Sverigedemokraternas politik innebär ett paradigmskifte i en lång tradition av svensk biståndspolitik. I december 2023 presenterade regeringen sin nya reformagenda *Bistånd för en ny era – Frihet, egenmakt och hållbar tillväxt*. Agendan innebär en fullständig omläggning av svenskt bistånd och strider mot de mest grundläggande principerna inom det internationella biståndet.

Regeringens reformagenda innebär bl.a. att svenska intressen ska ligga till grund för den nya biståndspolitik. Det går helt emot principerna om hur bistånd ska bedrivas, från mottagarens egna prioriteringar och behov. Det är dessutom ett ineffektivt sätt att bedriva bistånd. I stället för att utgå från de människor som lever i fattigdom eller förtryck väljer man en politik som ska gynna inrikespolitiska intressen och svenskt

¹ Medeiros Cavalcanti m.fl. Evaluating the impact of two decades of USAID interventions and projecting the effects of defunding on mortality up to 2030: a retrospective impact evaluation and forecasting analysis, *The Lancet*, 19 juli 2025.

näringsliv. Tidöregeringens biståndsagenda strider på flera punkter mot GPEDC, det globala ramverk vi har för att gemensamt arbeta med biståndseffektivitet.

Det etablerade enprocentsmålet har övergetts och ersatts med ett mål satt i kronor och ören. Samtidigt slår man fast att biståndet ska gynna svenska intressen och användas som ett verktyg för att uppnå migrationspolitiska villkor. Det är ett avsteg från själva grundprincipen om bistånd och strider mot principerna om effektivt bistånd. Att sänka biståndet i en tid när globala kriser överlappar varandra och behoven är som allra störst är ett slag mot de människor som har det allra svårast i världen.

En effektiv biståndspolitik kräver att mottagaren äger sin egen utveckling. Det är de människor som känner fattigdomen och orättvisorna i sin vardag som behöver sätta dagordningen för biståndet. Därför måste besluten om landets utveckling tas av invånarna själva – detta är grunden för demokrati. Vänsterpartiet menar att det är centralt att befolkningen i de fattiga länderna tillåts att formulera sina egna mål och visioner och styra sin egen utveckling. Vår uppfattning har stöd i biståndseffektivitetsagendan samt de övriga internationella och svenska riktlinjer som styr biståndet. Ett fokus på svenska intressen sätter hela biståndspolitikerna i gungning och leder till minskad effektivitet.

OECD:s biståndskommitté DAC har enats om ett förtydligande av de befintliga riktlinjerna för internationellt bistånd i migrationsfrågor.² På punkt efter punkt synliggörs hur den politik som den svenska regeringen och Sverigedemokraterna kommit överens om står i direkt strid med det internationella regelverket.

I oktober 2024 presenterade regeringen och Sverigedemokraterna en ny strategi för att stärka kopplingen mellan migrations- och biståndspolitikerna. Tre miljarder kronor av biståndsbudgeten för år 2024–2028 ska gå till att stärka satsningar på återvandring, gränskontroller och på återvändandecenter. Det strider mot hur biståndet får användas.

Sverige ska inte ställa migrationspolitiska villkor i samband med utvecklings- och biståndspolitikerna. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör slå fast att Sverige, såväl som enskilt land som medlem i EU, aldrig ska medverka till att bistånd används för att stoppa människor på flykt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I och med regeringens omläggning av biståndet knyter man samman biståndet och handelspolitikerna på ett oroväckande sätt. Som tur är finns det tydliga principer och ett globalt ramverk för vad ett effektivt bistånd innebär. Ett effektivt bistånd är inte att se

² OECD, Clarifying the ODA eligibility of migration-related activities, 21 December 2022.

till Sveriges behov snarare än mottagarlandets, inte att blanda ihop bistånd med handelspolitiken. Kan handelspolitiken användas för att lyfta människor ur fattigdom är det naturligtvis välkommet. Och går det att vinna synergieffekter är detta gynnsamt. Men man ska vara mycket noga med att det inte är detsamma som bistånd. Handelspolitiken och biståndspolitiken har olika syften och mål. Behoven är som allra störst i fattiga eller konfliktdrabbade länder. Svenska intressen och affärsmöjligheter gynnas däremot bäst i medelinkomstländer. Erfarenheter från andra länder visar dessutom att det är ett mycket svårt och ineffektivt sätt att bedriva bistånd.

Enprocentsmålet

Regeringen har med stöd av Sverigedemokraterna beslutat att frångå det etablerade enprocentsmålet och sänka biståndet. I ett första steg frös man biståndet strax under den tidigare nivån, men det har redan inneburit en betydande sänkning i förhållande till BNI. Det är en drastisk förändring under bara en mandatperiod. Det sker i en tid när behoven är större än någonsin. Samtidigt växer gapet mellan behoven och de stöd som ges globalt. Att Sveriges regering med stöd av Sverigedemokraterna kastar enprocentsmålet överbord är ett svek mot de miljontals människor i världen som är i behov av internationellt bistånd. Regeringen säger sig värna långsiktigheten i biståndet. Det är svårt att se hur det ska kunna tillgodoses med ett minskat bistånd.

Det är djupt oroande att det svenska biståndet minskar eller helt dras in till några av de fattigaste och mest utsatta människorna i världen. I sammanhanget bör också vikten av att stödja internationella organ som syftar till att upprätthålla den regelbaserade världsordningen understrykas. Att regeringen minskat engagemanget i multilaterala organisationer som FN genom t.ex. minskat bistånd, försvagar viktiga institutioner för fred och säkerhet och ger ökat spelrum för auktoritära stormakter. Det är av största vikt att FN får goda förutsättningar att arbeta långsiktigt för minskade spänningar i världen.

Vänsterpartiet har länge varit pådrivande för att Sverige ska uppnå målet att en procent av BNI ska avsättas för internationellt utvecklingssamarbete. Det är centralt att enprocentsmålet återställs. Läs mer i vår motion *En svensk utvecklings- och biståndspolitik för rättvisa, jämställdhet och hållbar utveckling* (mot. 2025/26:2818).

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR)

Att få bestämma över sin egen kropp och uttrycka sin egen sexualitet är en grundläggande mänsklig rättighet. Men det är en rättighet som kränks och inskränks i många länder som Sverige bedriver utvecklingssamarbete med.

I Agenda 2030 har världens länder slagit fast att alla människor i världen ska ha tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter till 2030. För att det ska bli möjligt krävs dock ett brett arbete som inkluderar fattigdomsbekämpning och ökad jämlikhet. Det kräver också att frågan om SRHR kommer högre upp på dagordningen.

Ett område med växande utmaningar är arbetet med SRHR-frågor i humanitära kriser. Det finns ett tydligt samband mellan väpnade konflikter och ökad mödradödlighet, barnäktenskap och sexualiserat våld. I dag pågår flera utdragna konflikter runt om i världen och fler människor än någonsin tidigare befinner sig på flykt. Vi ser också att människor lever på flykt under allt längre tid. Ett exempel är det pågående kriget i Sudan. I rapporten ”There is something that I want to tell you...” visar Läkare Utan Gränser på alarmerande nivåer av sexuellt våld och hur det systematiskt används som ett vapen mot kvinnor och flickor i Sudan. Det är ett våld som inte bara sker vid frontlinjen, utan överallt.³ Behoven är enorma i konfliktområden och i flyktingläger. Det handlar om att motarbeta barnäktenskap och sexualiserat våld och säkra tillgången till preventivmedel, säkra aborter och mödravård.

Regeringen bör öka stödet till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) i det humanitära biståndet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Barns rättigheter

Barn utgör en tredjedel av världens befolkning och närmare hälften av befolkningen i de minst utvecklade länderna. Barns rättigheter kränks systematiskt världen över och barn utestängs från inflytande. Hälften av världens fattiga är barn och varje år dör omkring fem miljoner barn under fem år, många av dem av undernäring.⁴⁵ Nästan 500 miljoner barn lever i en konfliktzon och varje dag tvingas 29 000 barn på flykt.⁶⁷

³ Médecins Sans Frontières, “There is something I want to tell you...” 2026.

⁴ UNDP, 2023 Global Multidimensional Poverty Index (MPI).

⁵ Unicef, unicef.org, Fler underviktiga barn i världen varnar UNICEF, 2022.

⁶ Save the Children, Stop the War on Children: Pathways to peace, 2024.

⁷ Rädda barnen, raddabarnen.se, 29 000 barn om dagen tvingas på flykt, 19 februari 2024.

Utbildning är så vitalt för barns utveckling och överlevnad att det kan ses som ett grundläggande humanitärt behov. Trots det är utbildningsinsatser underfinansierade inom det humanitära arbetet. Vänsterpartiet menar att Sverige bör arbeta för att stärka insatserna för att rätten till utbildning efterlevs fullt ut.

Vänsterpartiet menar att ett barnrättsperspektiv ska införas i de utvecklingspolitiskt styrande policydokumenten och att regeringen ska se till att barnkonsekvensanalyser alltid genomförs vid svenska biståndsprojekt, något som även påpekats av FN:s barnrättskommitté. Men barns rättigheter behöver stärkas även inom det humanitära arbetet.

Sverige bör som enskilt land såväl som medlem i EU och FN verka för att stärka barnrättsperspektivet inom det humanitära biståndet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Tony Haddou (V)

Håkan Svenneling (V)

Hanna Gunnarsson (V)

Guðrun Nordborg (V)

Jessica Wetterling (V)